

Noul Cod penal pe înțelesul tuturor

Contribuția autorilor la elaborarea prezentei lucrări:

Conf. univ. dr. Mirela Gorunescu: autor coordonator și a elaborat următoarele capitole:

- Partea generală, Capitolele I-XII, XIV, XVI.
- Partea specială, Capitolele: I (cu excepția secțiunii I), II, III, V, VI, VII, VIII, IX, XI, XII.

Prof. univ. dr. Mihai Adrian Hotca:

- Partea generală, Capitolul XIII.

Lect. univ. dr. Constantin Nedelcu:

- Partea generală, Capitolul XV.

Procuror Alexandra Lăncrăjan:

- Partea specială, Capitolul IV.

Drd. Radu Slăvoiu:

- Partea specială, Secțiunea I a Capitolului I și Capitolul X.

Mirela Gorunescu
Mihai Adrian Hotca **Constantin Nedelcu**
Alexandra Lăncrănjan **Radu Slăvoiu**

Noul Cod penal pe înțelesul tuturor

Universul Juridic
București
-2015-

Editat de **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Copyright © 2015, **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOTIT DE SEMNĂTURA ȘI
ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE INTERIORUL
ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

**Noul Cod penal pe înțelesul tuturor / Mirela Gorunescu, Mihai Adrian
Hotca, Alexandru Lăncrăjan, ... - București : Universul Juridic, 2015
ISBN 978-606-673-735-7**

I. Gorunescu, Mirela
II. Hotca, Mihai Adrian
III. Lăncrăjan, Alexandra

343(498)(094)

REDACȚIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0732.320.666**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL tel.: **021.314.93.15**
DISTRIBUȚIE: fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

Introducere

Ideea de a elabora această carte a venit din necesitatea explicării pe înțelesul tuturor a uneia dintre legile cu impactul cel mai puternic asupra drepturilor și libertăților cetățeanului, legea penală – în componenta sa reprezentată de Codul penal.

Noul Cod penal pe înțelesul tuturor se dorește a fi mai mult un ghid de interpretare a noului Cod penal. Sperăm ca cititorul să găsească în paginile sale explicațiile de care are nevoie pentru a înțelege mecanismele de aplicare a legii penale, precum și particularitățile unor instituții importante ale acesteia.

Într-o societate în care Codul penal, dar mai ales procesul de aplicare a acestuia, constituie o preocupare pentru fiecare cetățean în parte, indiferent dacă este sau nu implicat într-o chestiune judiciară, devine foarte importantă explicarea acestuia. În aceste condiții, lucrarea de față nu își propune să explice prevederile incluse în noul Cod penal al României (intrat în vigoare la 1 februarie 2014) pentru profesioniștii domeniului, ci pentru cei care sunt asaltați de mass-media cu informații contradictorii și multiple referitoare la modul în care dispozițiile sale se aplică asupra unor cazuri concrete și adesea celebre. În explicațiile pe care le-am inclus în lucrarea de față am încercat, acolo unde acest lucru s-a impus, să dăm exemple, unele concrete din practica judiciară, altele create pentru a lămurii sensul unor prevederi legale.

Fără să exagerăm importanța lucrării intitulate *Noul Cod penal pe înțelesul tuturor*, poate că ar trebui ca ea să fie la îndemâna celui care dorește să înțeleagă situații concrete din dosare penale în care este implicat sau din cele aflate în atenția publicului, precum și celor care doresc să înțeleagă obligațiile care le cad în sarcină din perspectiva legii penale.

Autorii

PARTEA I

Partea generală

Capitolul I

Ce este legea penală și care este utilitatea ei

Ce este legea penală?

În prezent omul nu poate trăi decât în societate, în colectivitate, iar această realitate îl aduce mereu în contact cu alți membri ai acestei societăți. Într-o lume ideală, interacțiunea se desfășoară fără incidente și fără ca vreunul dintre cei care intră într-un astfel de raport să intersecteze de o manieră negativă cercul drepturilor celui alt.

Dar de unde știu membrii societății care este modul de comportare dorit, pe care societatea îl recomandă și pe care îl acceptă? Răspunsul la această întrebare nu este întotdeauna ușor de primit pentru că, în funcție de tipul de relație comportamentul dorit poate fi indicat în mod diferit.

Totuși, întotdeauna la nivelul societății umane s-a simțit nevoia ca viața de relație a membrilor săi, indiferent de forma de organizare, să fie reglată, iar acest lucru s-a făcut prin *norme*. Normele sunt exact reguli care orientează comportamentele umane, oferă directive, indică limite, criterii, sugerează scenarii de urmat și structurează experiența socială. Aceste norme pot fi de mai multe feluri, însă, în funcție de cel care le emite, dar și de segmentul diferit al vieții sociale pe care îl vizează spre a fi reglat. Putem vorbi despre norme obișnuielnice (obiceiul), morale, religioase, de conviețuire socială, și chiar despre norme juridice.

În societatea modernă normele cu forța cea mai mare, având caracter obligatoriu pentru toți membrii săi sub amenințarea aplicării unor sancțiuni ce pot fi atrase de încălcarea lor sunt *normele juridice*.

Acestea sunt norme care indică o anumită linie de comportament și care sunt create de către autoritatea statală. Ele sunt aduse la cunoștința membrilor societății care trebuie să le respecte împreună cu sancțiunile la care se expun în caz de încălcare a prevederilor lor, pentru că numai în acest fel destinatarii regulilor pot lua cunoștință despre voința statului. În România, normele juridice create de către autorități sunt aduse la cunoștința cetățenilor prin publicarea în Monitorul Oficial și numai după acest moment ele capătă un caracter obligatoriu. Se procedează în acest mod pentru că toți cetățenii au obligația de a respecta normele juridice, statul având dreptul de a trage la răspundere pe cei care le încalcă, dar, în completare, statul are și el o obligație de a face cunoscute respectivele norme. În aceste condiții, răspunderea unei persoane se poate angaja, indiferent de tipul de răspundere, numai dacă încălcarea normei s-a făcut în mod conștient, având cunoștință despre conținutul normei respective.

Pentru că normele juridice sunt numeroase și variate, ele sunt grupate în acte normative specializate, referitoare la anumite segmente ale vieții sociale. *Spre exemplu*, întâlnim un Cod silvic, o lege a armelor, un Cod vamal etc. Între aceste norme juridice se regăsesc, adesea, și cele care stabilesc ce fapte constituie infracțiuni, condițiile răspunderii penale, precum și sancțiunile ce urmează a fi aplicate de către instanțele judecătorești persoanelor care au săvârșit infracțiuni, acestea fiind *normele penale*.

Dreptul penal, ca ramură a dreptului românesc, este format din totalitatea normelor penale în vigoare la momentul respectiv.

În acest cadru, legea penală este, așa cum arată Codul penal însuși, orice dispoziție cu caracter penal inclusă în legi, ordonanțe de urgență și în alte acte care aveau la momentul adoptării putere de lege. În acest fel, se indică faptul că o normă penală nu poate fi creată decât de Parlament (care adoptă legile) și doar în mod excepțional de către Guvern, prin ordonanțe de urgență adoptate în baza unei legi speciale de abilitare adoptată tot de Parlament și aprobate apoi de către acesta prin lege. Pot include prevederi de tip penal și unele acte adoptate anterior și rămase în vigoare, dar care nu sunt nici legi și nici

ordonanțe de urgență. Este vorba despre decretele-lege adoptate înaintea adoptării Constituției României din 1991 și care, la momentul adoptării lor, puteau include dispoziții penale.

Ceea ce trebuie subliniat în acest punct este faptul că nicio infracțiune nu poate fi definită în alt act decât legea, ordonanța de urgență sau în alt act adoptat înainte de 1991 care își menține valabilitatea și în prezent. Spre exemplu, nu se poate ca Guvernul printr-o hotărâre simplă sau chiar printr-o ordonanță să definească o faptă ca infracțiune. Tot astfel, nu se poate ca printr-un act al unei autorități teritoriale sau profesionale să se includă sub incidența legii penale o faptă. Avem în vedere, spre pildă, o hotărâre a unui consiliu local sau o decizie a Autorității naționale pentru protecția consumatorilor. În acte de acest nivel, se vor putea defini fapte ilicite. Aceste fapte pot fi contravenții, dar niciodată infracțiuni.

Se poate pune, în mod corect, întrebarea dacă legea penală ar mai fi necesară în condițiile în care toți membrii societății ar respecta regulile impuse de către autorități. Cu alte cuvinte, dacă nu sunt încălcări ale normelor de conduită, care mai este utilitatea legii penale. Este general acceptat, însă, că legea penală are și rolul de a preveni comiterea de noi infracțiuni. Societatea este interesată să prevină apariția faptelor de gravitate foarte ridicată, astfel încât simpla apariție a legii penale are rol descurajant pentru cei care ar intenționa să se implice în fapte de acest tip. Mai mult decât atât, respectarea prevederilor legale de către membrii societății reprezintă regula, dar de la această regulă se înregistrează și excepții care sunt sancționate în condițiile stabilite de legea penală.

Legea penală și celelalte norme existente la nivelul societății Am văzut că normele care asigură reglarea comportamentelor membrilor societății în viața de relație pot fi dintre cele mai diferite: obișnuielnice (obiceiul), morale, religioase, de conviețuire socială, juridice etc. De cele mai multe ori comportamentul pe care îl impun este același pentru toate aceste categorii de norme, dar se pot constata și diferențe.

Pentru ca mesajul acestor norme să ajungă într-un fel foarte clar la oricare dintre membrii societății, ar fi indicat ca între comportamentele

impuse de fiecare dintre ele să fie suprapunere perfectă. Lucrurile nu stau întotdeauna în acest fel, comportamentele indicate cunoscând uneori variații foarte importante.

Astfel, multe dintre comportamentele permise de normele obișnuielnice (de obiceiuri) sunt acceptate și de normele juridice. *Spre exemplu*, este un obicei ca fetițelor să li se găurească lobul urechii de la vârste foarte mici pentru a li se pune cercei. Este vorba în fapt despre o vătămare corporală, despre provocarea unei suferințe, dar normele juridice nu sancționează o astfel de faptă. Totuși, unele dintre comportamentele permise după normele obișnuielnice sunt considerate ca încălcând normele juridice. *Spre exemplu*, în anumite localități există obiceiul ca în ultima zi a anului băieții din sat să se împartă în două tabere și să se bată cu bâtele. Deoarece în urma acestui gen de eveniment rezultă întotdeauna vătămări foarte grave ale integrității corporale a unora dintre participanți, obiceiul a fost declarat în afara legii, cel care continuă să îl mai practice expunându-se chiar la suportarea consecințelor penale ale faptelor sale, adică la aplicarea unei pedepse.

O relație foarte interesantă există între *morală și drept*.

Morala are ca obiect aprecierea faptelor interne de conștiință, pe când dreptul are ca obiect aprecierea faptelor exterioare ale persoanei, în relația cu alte persoane (Mircea Djuvara). Același autor subliniază și faptul că dreptul este de fapt punerea în practică a moralității, în așa fel încât fiecare personalitate să își poată desfășura activitatea fără să fie deranjată și în condițiile cele mai prielnice în societate, fără să încalce însă libertățile celorlalți. În acest fel, un text de lege care se aplică are forță nu numai pentru că poate pune în mișcare forța publică, temelia lui constând în faptul că el corespunde unei necesități morale a societății respective. Legea nu poate niciodată să fie imorală, iar progresul societății constă tocmai în armonizarea dreptului cu morala.

Atât dreptul, cât și morala recunosc un obiectiv general acceptat – acela de dreptate. Fără dreptate, adică fără justiție și fără egalitate, dreptul nu poate avea sens, fiind doar un instrument de tortură a oamenilor, și nu un mijloc de conviețuire pașnică între ei (M. Djuvara). Totuși, dreptul și dreptatea nu se suprapun întotdeauna. *Spre exemplu*,

adevărul judiciar, cel care atrage aplicarea prevederilor legii într-un anumit fel și suportarea unor consecințe juridice, nu este cel ideal, ci doar cel care poate fi demonstrat prin probe. Este posibil ca într-o cauză penală instanța să nu condamne pe cel acuzat că a comis o infracțiune pentru că probele existente la dosar nu permit ca judecătorul să creadă *în afara oricărei îndoieli rezonabile* că el a comis respectiva faptă. În acest caz, dreptatea nu a putut fi atinsă pentru că dreptul a respectat regulile sale, motiv pentru care dreptul și dreptatea nu s-au întâlnit.

Normele religioase au și ele o influență foarte importantă asupra vieții de relație din cadrul societății, mai ales pentru cei care practică respectivul cult religios. Niciodată, însă, normele religioase nu pot încălca prevederile normelor morale și, cu atât mai mult, pe cele ale normelor juridice. Acesta este și motivul pentru care unele culte religioase nu pot funcționa legal în România, practicile lor fiind fie imorale, fie ilegale.

Este posibil ca, uneori, același comportament să aibă semnificații diferite prin raportare la sistemul de valori cu care se compară. Pentru a explica cele afirmate anterior, arătăm că morala respinge avortul, religia îl condamnă asimilând această faptă cu omorul, dar legea îl permite în anumite condiții. Astfel, dacă o femeie va proceda la întreruperea cursului sarcinii, va suporta dezaprobarea publică, va păcătui din perspectiva religiei, dar nu va răspunde legal pentru că legea nu pedepsește decât acele fapte prin care se poate determina o vătămare a integrității corporale a femeii însărcinate (ex. când vârsta sarcinii a depășit 14 săptămâni).

Legea penală și principiul legalității. Într-o societate democratică, este firesc ca primele articole din Codul penal să fie dedicate *principiului legalității*. Nu este un principiu propriu numai dreptului penal, fiind regăsit și în conținutul Constituției României, dar și în orice alt domeniu de activitate.

În materie penală, principiul are în vedere faptul că „*legea penală prevede faptele care constituie infracțiuni*”. Cu alte cuvinte, doar legea este cea care indică membrilor societății care este comporta-